

Càritas
Catalunya

L'impacte de la **COVID-19** en les famílies ateses
per les Càritas amb seu a Catalunya

Resultats de la primera onada - Juliol de 2020 -

ÍNDEX

Pròleg	3
Introducció: la realitat social a Catalunya abans de la COVID-19	4
1. Impacte de la COVID-19 en l'àmbit laboral	7
2. Situació econòmica a les llars	10
3. Situació de l'habitatge	18
4. Convivència i cures	21
5. Educació i bretxa digital	23
6. Xarxes de suport i solidaritat	27
7. Estat de salut	30
8. Expectatives de futur	33
9. L'acció de Càritas durant la crisi de la COVID-19	35
10. Els riscos i els reptes que planteja la crisi de la COVID-19	37
Fitxa tècnica de la investigació	41

Pròleg

El 31 de desembre del 2019, el govern xinès alertava oficialment de la presència d'una nova malaltia infecciosa que havia originat d'un nou coronavirus de procedència desconeguda (SARS-CoV-2). Posteriorment, la malaltia es va anomenar COVID-19, i, el passat 25 de maig, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) en confirmava 5,4 milions de casos a tot el món, una velocitat d'expansió vertiginosa propiciada per l'economia globalitzada i que afectava, en aquell moment, gairebé tots els països del món. A finals de maig, la COVID-19 havia causat la mort de més de 345.000 persones al món, més de 28.000 al nostre país, i havia obligat a fer un esforç assistencial extraordinari, amb hospitals dedicats gairebé exclusivament a aquesta nova malaltia i la necessitat de duplicar o triplicar el nombre d'unitats de cures intensives disponibles.

Les mesures d'alentiment de l'activitat econòmica i de confinament de gran part de la població s'han aplicat a la majoria dels països més afectats. A Espanya han sigut especialment estrictes, amb un impacte notable sobre la vida diària i sobre l'activitat laboral i empresarial.

En aquest context, Càritas Catalunya, amb el seu ànim de servir les famílies i els col·lectius més desfavorits i en més situació de vulnerabilitat, porta a terme aquest estudi per mesurar l'impacte de la crisi de la COVID-19 en les llars ateses durant aquest darrer any (de febrer de 2019 a febrer de 2020) per les deu Càritas diocesanes amb seu a Catalunya.

L'informe s'estructura de la manera següent: es presenten, com a punt de partida, les conclusions principals que es desprenien del VIII Informe sobre exclusió i desenvolupament social a Catalunya, elaborat per la Fundació FOESSA durant l'any 2019. Després de mostrar la situació d'integració-exclusió social a Catalunya abans de la COVID-19, es presenten els resultats principals de l'impacte de la COVID-19 en les llars que atén Càritas i, finalment, s'enumeren els reptes a què ens enfrontem com a individus i com a societat.

Les conclusions que exposa aquest informe són eloqüents i revelen com una crisi, inicialment de naturalesa eminentment sanitària, s'ha convertit, en tan sols unes setmanes, en una crisi social profunda i arrelada.

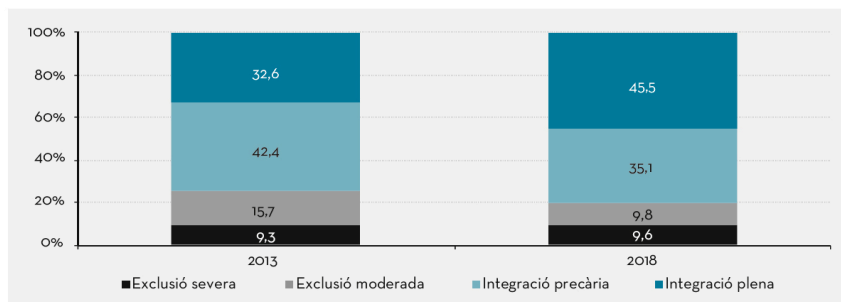
Introducció: la realitat social a Catalunya abans de la COVID-19

El VIII Informe sobre exclusió i desenvolupament social a Catalunya, fruit de la investigació realitzada per la Fundació FOESSA a través de l'Enquesta sobre Integració i Necessitats Socials 2018, ja parlava de l'existència d'una realitat que es veu, però sobretot d'una realitat que hi és.

La mirada d'aquest informe explica la situació de les persones i de les llars en situació d'exclusió social a Catalunya i fa el retrat d'una societat polaritzada i amb desigualtats evidents.

Gràfic I. Evolució dels nivells d'integració social de la població de Catalunya. 2013-2018

Evolució dels nivells d'integració social de la població de Catalunya. 2013-2018

Font: EINSFOESSA 2013, 2018.

El 2018, a Catalunya, 1 de cada 5 persones es trobava en situació d'exclusió social, gairebé 1,5 milions de persones; el 9,8 %, en exclusió moderada, i el 9,6 %, en exclusió severa. Ens trobem amb una societat que va a dues velocitats; si analitzem el període de suposada recuperació de la crisi anterior, que va des del 2013 fins al 2018, observem l'augment del percentatge de població en situació d'integració plena i la reducció tant de la integració precària com de l'exclusió moderada. En canvi, es manté i fins i tot augmenta el percentatge de població en situació d'exclusió severa. Les dades de l'enquesta posen de manifest l'existència d'un cert risc de cronificació d'aquestes situacions, i fins i tot de polarització de l'estructura social, ja que creix clarament l'espai de la integració plena i es redueix també clarament l'espai intermedi de la integració precària, mentre que es manté encara un ampli espai caracteritzat per l'exclusió social moderada o severa.

Precarització del treball

Segons les dades de l'informe, els nivells d'atur el 2018 encara estaven força per sobre dels nivells anteriors al període de crisi (un 11,5 % enfront d'un 6,7 %). El treball precari no genera unes condicions de vida dignes, cosa que s'evidencia quan el 52 % de les llars en situació d'exclusió són sustentades per només una persona amb feina, o quan el 15,8 % de les llars es troben en situació d'exclusió social malgrat tenir feina.

Es tracta d'una precarietat laboral alimentada per dos motors: la parcialitat involuntària i la temporalitat dels treballs.

Exclusió residencial

El 2018, gairebé 3 de cada 10 persones tenien dificultats relacionades amb l'habitatge. Malgrat que la recuperació econòmica havia millorat els ingressos de les famílies, l'elevat cost de l'habitatge condemnava el 12,4 % de la població a l'exclusió severa.¹ El 4 % vivia en un habitatge insegur,² i el 16 %, en un habitatge inadequat.³

Infografia 1. Les situacions d'exclusió residencial de la població de Catalunya. 2018

Font: EINSFOESSA 2018.

Aquesta situació de precarietat també té repercussions a les llars des del punt de vista de la salut. El fet d'haver de fer front als elevats preus de l'habitatge i dels subministraments afecta a l'hora d'assumir les despeses dels tractaments mèdics o una alimentació saludable, amb les conseqüències que això comporta.

¹ És a dir, el 12,4 % de la població catalana pagava unes despeses excessives per habitatge, de manera que, un cop havien fet front a les despeses d'habitatge (incloent-hi els subministraments), es quedaven en situació d'exclusió social severa.

² Les situacions d'habitatge insegur, segons les categories ETHOS d'exclusió residencial, inclouen les famílies que no tenen un contracte de lloguer, les famílies que viuen en habitacions rellogades sense cap document acreditatiu, les famílies en risc de pèrdua o de desnonament i les situacions de violència intrafamiliar.

³ Les situacions d'habitatge inadequat, segons les categories ETHOS d'exclusió residencial, inclouen les situacions d'infrahabitatge, d'amuntegament i els assentaments informals.

A més d'aquests factors relacionats amb el treball, l'habitatge i la salut, que aboquen les llars a una situació d'exclusió, cal destacar que, amb la sortida d'aquesta crisi, moltes d'aquestes llars ja van esgotar tota la seva xarxa de protecció social i familiar, de manera que van quedar en una situació encara més fràgil.

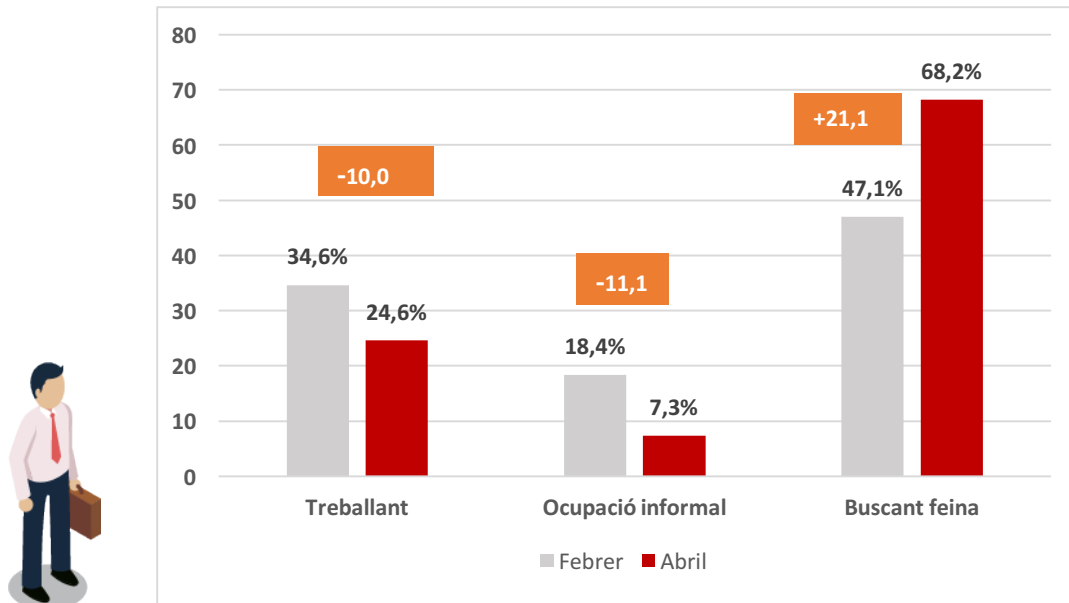
Així, doncs, ens trobàvem ja amb un sector de la població molt castigat per la crisi viscuda entre el 2008 i el 2013, un sòl ja molt mullat i enfangat, una societat desigual, sense xarxa de seguretat i en què l'ascensor social havia deixat de funcionar per a les persones en situació d'exclusió social severa. Amb la crisi actual generada per la pandèmia de la COVID-19, plou sobre mullat per a totes aquestes persones. Ho veurem tot seguit.

I. Impacte de la COVID-19 en l'àmbit laboral

L'atur a les llars ateses per les Càritas amb seu a Catalunya augmenta 21,1 punts percentuals des del febrer

L'alentiment extrem de l'economia ha suposat una pèrdua notable de llocs de feina, tant formals com informals, en el si de les llars ateses per les deu Càritas diocesanes amb seu a Catalunya. En el cas dels treballadors per compte d'altri i dels autònoms, la pèrdua de feina assoleix els 10 punts percentuals, mentre que, per a aquells que es dedicaven a una economia informal, la pèrdua de feina és una mica superior, en concret, d'11,1 punts.

Gràfic 2. Situació laboral dels membres de les llars ateses per Càritas diocesanes amb seu a Catalunya abans i després de la COVID-19

Si bé és cert que les mesures decretades per l'estat d'alarma han provocat una pèrdua sobtada de llocs de treball en el conjunt de la societat espanyola, encara ha sigut més intens per a les famílies ateses per Càritas a Catalunya. Així, la taxa d'atur dels membres de les llars ateses per les Càritas catalanes ha augmentat 21,1 punts entre febrer i abril, mentre que l'atur registral⁴ a Catalunya ha augmentat 2,1 punts en el mateix període.

L'atur afecta un 68,2 % dels membres de la llar en condicions de treballar

⁴ L'atur registral és la ràtio entre l'atur registrat i la suma d'atur registrat i les afiliacions a la Seguretat Social. Al febrer es va situar al 10,3 % en el conjunt de Catalunya, i, a l'abril, al 12,4 %, amb un augment de 2,1 punts percentuals.

Es tracta de llars amb veritables dificultats per accedir al mercat laboral formal i informal. De fet, l'1 de març, el 47 % de les persones que estaven en condicions de treballar estaven a l'atur. L'impacte de la COVID-19 eleva aquest percentatge a un 68,2 % a l'abril, un creixement notable que afecta seriosament un gran nombre de llars.

La paralització de l'economia ha afectat en bona part les activitats informals com els serveis domèstics, la cura i l'acompanyament de persones menors, majors i dependents, la venda ambulat o la recollida de residus. Aquestes ocupacions tenen més pes a les llars ateses per Càritas catalanes que no pas a les llars ateses per les Càritas del conjunt de l'Estat. Així, l'1 de març suposaven un 18,4 % a Catalunya enfront d'un 14,5 % a escala estatal. Com a conseqüència, la pèrdua d'aquests llocs de feina informals ha estat superior, 11,1 punts per 8,2 punts de descens.

Aquesta major dimensió de l'activitat informal en el conjunt de l'ocupació també té conseqüències sobre l'economia de les llars. La més evident és que aquestes persones no tenen dret a percebre la prestació de l'atur o a acollir-se als expedients de regulació d'ocupació temporal —en endavant ERTO— que ha posat en marxa l'Estat.

Hi ha diferències importants entre les llars, tant pel que fa al punt de partida com en relació amb l'impacte de la COVID-19

En qualsevol cas, la situació varia segons la composició de les llars, com mostra la Taula 1, que relaciona la situació laboral amb la nacionalitat. El més destacable és el pes que tenen les feines informals en llars formades per persones d'origen estranger. L'1 de març, un 10 % dels components d'aquestes llars treballava en l'economia submergida, mentre que els de nacionalitat espanyola eren un 2,8 %. Tal com s'ha comentat anteriorment, l'efecte de la paralització de l'economia sobre les activitats informals ha sigut intens, i sembla evident, tenint en compte aquestes dades, que això ha afectat enormement les persones estrangeres.

Taula 1. Situació laboral de les llars per nacionalitat

Situació laboral	Nacionals		Estrangers	
	Febrer	Abril	Febrer	Abril
Treballant (amb contracte o donat d'alta com a autònom)	31,4 %	22,6 %	27 %	19 %
Treball informal	2,8 %	0,9 %	19 %	7,6 %
Buscant feina (aturat)	32,5 %	42,6 %	40,1 %	59,6 %
Altres (estudiant, pensionista, feines de la llar, incapacitat)	33,4 %	34 %	13,8 %	13,8 %

Tal com podem veure a la Taula 1, l'atur abans de la COVID-19 també era més elevat a les llars estrangeres, en què afectava el 40 % dels seus membres. A l'abril n'assoleix 6 de cada 10. Evidentment, aquests canvis influeixen en gran manera en la situació econòmica de les llars.

A més, l'economia informal té més pes als nuclis urbans més grans. En aquestes ciutats, de més de 100.000 habitants, donava feina al 18 % dels membres de les llars acompanyades per Càritas a Catalunya, enfront del 8,6 % a les ciutats de menys de 10.000 habitants.

Taula 2. Situació laboral de les llars per hàbitat de residència

Densitat del municipi/Situació laboral	Menys de 10.000		10.000 -100.000		Més de 100.000	
	Febrer	Abril	Febrer	Abril	Febrer	Abril
Treballant (amb contracte o donat d'alta com a autònom)	24,9 %	14,2 %	26 %	18,4 %	30,1 %	21,9 %
Treball informal	8,6 %	7,7 %	11,8 %	5,2 %	17,9 %	5,5 %
Buscant feina (aturat)	39,9 %	51,9 %	43,2 %	56,8 %	34,8 %	55,3 %
Altres (estudiant, pensionista...)	26,6 %	26,2 %	19 %	19,6 %	17,2 %	17,3 %

La pèrdua d'aquestes feines també ha sigut desigual: més de 12 punts a les ciutats (fins al 5,5 % actual) enfront de menys d'1 punt en el cas dels pobles (es queda en un 7,7 % en el moment de l'enquesta).

Els descensos en el treball formal han estat més equilibrats, si bé és cert que les possibilitats de feina formal i informal són més elevades als nuclis urbans: abans de la crisi, hi treballava un 48 %, enfront del 33,5 % a les zones rurals.

2. Situació econòmica a les llars

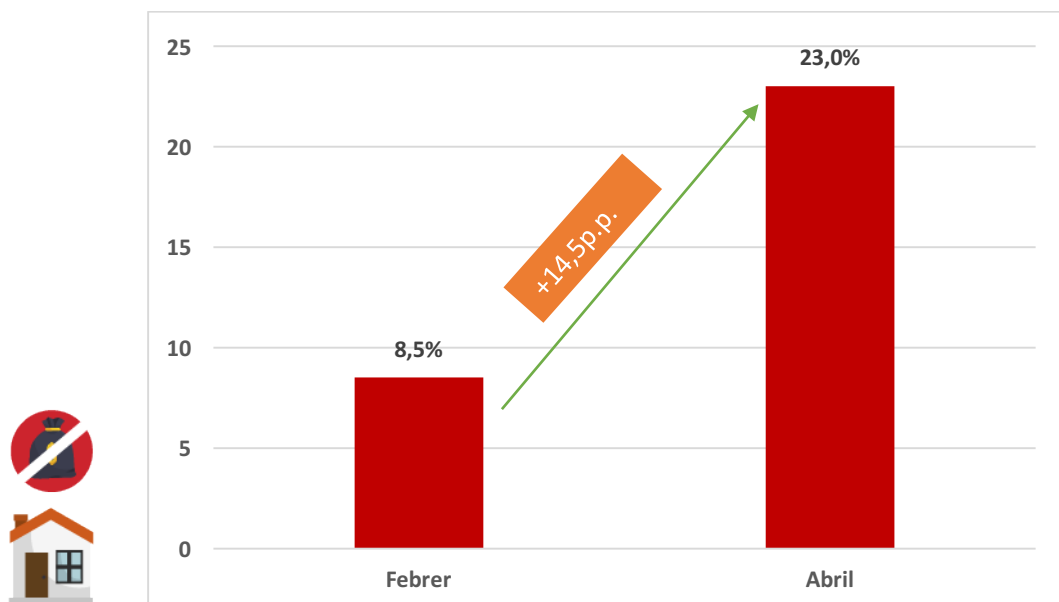
Els ingressos de les llars han caigut un 33 %

L'alentiment sobtat de l'economia causat per la crisi originada per la COVID-19 i aquesta disminució de llocs de treball es reflecteix en el fet que els ingressos de les llars ateses per Càritas han caigut un 32,8 %. Tractant-se de llars amb ingressos normalment baixos, aquesta reducció aboca un gran nombre de famílies a situacions de pobresa, com veurem més endavant. S'ha passat d'una mitjana de 797,50 euros d'ingressos per llar, el mes de febrer, als 535,95 euros que es recullen al mes d'abril.

Fort augment del nombre de llars que no perceben cap ingrés. Després de la COVID-19, en són gairebé 1 de cada 4

Una de les situacions més preocupants que ens està deixant aquesta crisi és la de les famílies sense ingressos, que suposaven el 8,5 % de les llars ateses per Càritas a Catalunya el mes de febrer però que a principis de maig s'eleva a un 23 %. Aquest augment vertiginós de prop de 15 punts percentuals significa que hi ha un bon nombre de llars que no han aconseguit ingressos laborals, i que, a més, tampoc estan rebent ajudes per part de l'Administració.

Gràfic 3. Evolució de llars que no perceben cap ingrés

Es tracta, doncs, d'un col·lectiu al qual hem de prestar atenció i que ens pot estar anunciant el que ha d'arribar en cas que la crisi de la COVID-19 s'allargui. Si no es prenen les mesures oportunes, aquesta situació, d'una banda, intensificaria les dificultats de les famílies que s'han quedat sense ingressos, i, d'altra banda, s'expandiria a noves llars.

Convé destacar, igualment, que l'alentiment de l'economia s'ha allargat durant els mesos de maig i de juny, la qual cosa ens porta a pensar que és possible que el nombre de llars sense ingressos hagi seguit augmentant després de l'elaboració d'aquest estudi.

Els ingressos procedents del treball formal cauen un 41,2 %, i els del treball informal, un 72,7 %

Els recursos econòmics de les llars que procedeixen del treball formal s'han reduït gairebé a la meitat (41,2 %). És una dada que mostra la delicada situació a què s'enfronten moltes famílies. No obstant això, el descens és encara més pronunciat en els ingressos procedents del treball informal, que es redueixen un 72,7 %. En aquest punt convé recordar que la disminució dels ingressos del treball informal és especialment preocupant, perquè no hi ha cap prestació o subsidi d'atur que permeti esmorteir aquesta situació.

A l'altre extrem hi ha els ingressos que provenen de prestacions o subsidis d'atur, que han augmentat un 39 %, cosa que torna a indicar la desaparició de llocs de treball que hi ha hagut durant els mesos de març i d'abril.

Taula 3. Fonts d'ingressos en el total de llars

Procedència dels ingressos	Variació percentual
Treball formal	-41,2 %
Treball informal	-72,7 %
Prestació o subsidi d'atur	+39 %
Renda mínima (CCAA)	+25,4 %

Per últim, també observem un increment lleuger del 25,4 % en el volum d'ingressos percebuts en concepte de rendes mínimes o garanties d'ingressos (procedents de la comunitat autònoma). Unes ajudes que, tant per l'increment de llars que no obtenen cap tipus d'ingrés com per la seva escassa quantia en el conjunt dels ingressos, indiquen que aquests mecanismes no han funcionat com a correctors àgils que hagin pogut donar resposta a les necessitats de les famílies.

A continuació, posem el focus en aquelles famílies que mantenen algun tipus d'ingrés, és a dir, exclouem de l'anàlisi les llars que no obtenen cap ingrés. Aquestes, com dèiem, en aquest moment suposen el 23 % de les famílies ateses per Càritas a Catalunya.

Així, a la Taula 4, es mostren les fonts d'ingressos i quantitats mitjanes que han variat més entre febrer i abril. Hi podem observar que, entre les llars que mantenen els ingressos provinents de la feina, aquests han caigut un 13,7 % en el cas del treball formal, i un 18 % en l'informal. La caiguda és major que a la resta de l'Estat (11,3 % i 12,4 %, respectivament). A més, aquestes reduccions no es veuen compensades pels

increments molt més moderats en rendes mínimes (1,7 %). Les prestacions o subsidis d'atur amb prou feines registren variació.

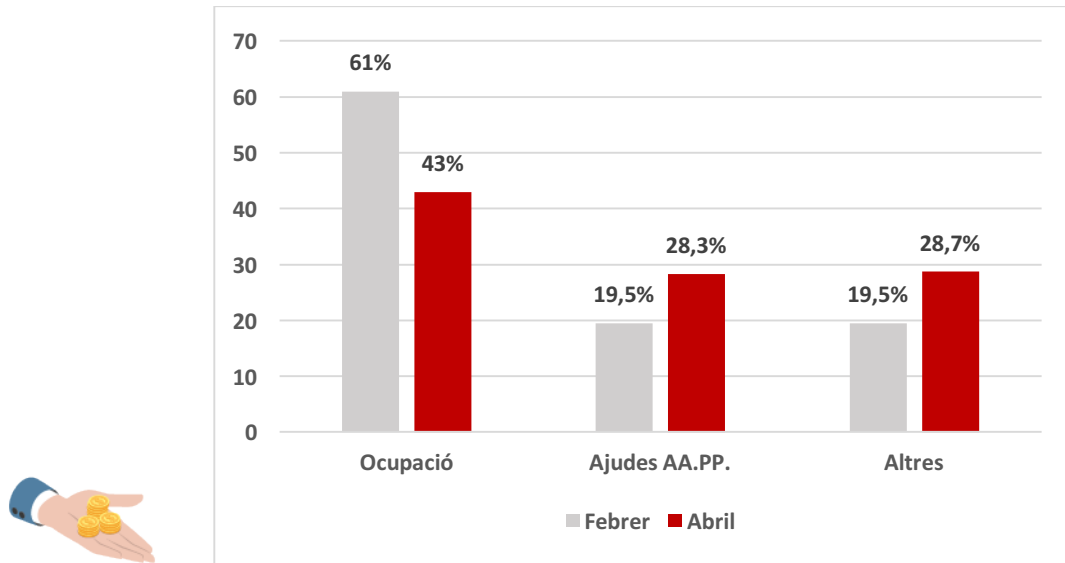
Taula 4. Mitjana d'ingressos i de variacions per tipus d'ingressos
(excloent-ne les llars sense ingressos)

Procedència dels ingressos	Mitjana de febrer (euros)	Mitjana d'abril (euros)	Variació percentual
Treball formal	1067,64	920,95	-13,7 %
Treball informal	575,41	471,60	-18 %
Prestació o subsidi d'atur	544,19	540,33	-0,7 %
Renda mínima (CCAA)	678,11	689,42	1,7 %

Com a conseqüència, l'estructura d'ingressos de les llars ha canviat en poques setmanes i ha deixat unes llars més fràgils, amb menys capacitat de generar recursos econòmics a partir de la feina, i més dependents de les transferències econòmiques procedents de les administracions i de les organitzacions del tercer sector.

Així, en l'estructura d'ingressos agrupats de les llars, el pes de les ajudes de les administracions augmenta i passa del 19,5 %, al febrer, al 28,3 %, a l'abril. Disminueixen els ingressos provinents del treball formal i informal.

Gràfic 4. Distribució percentual dels ingressos agrupats
(excloent-ne les llars sense ingressos)

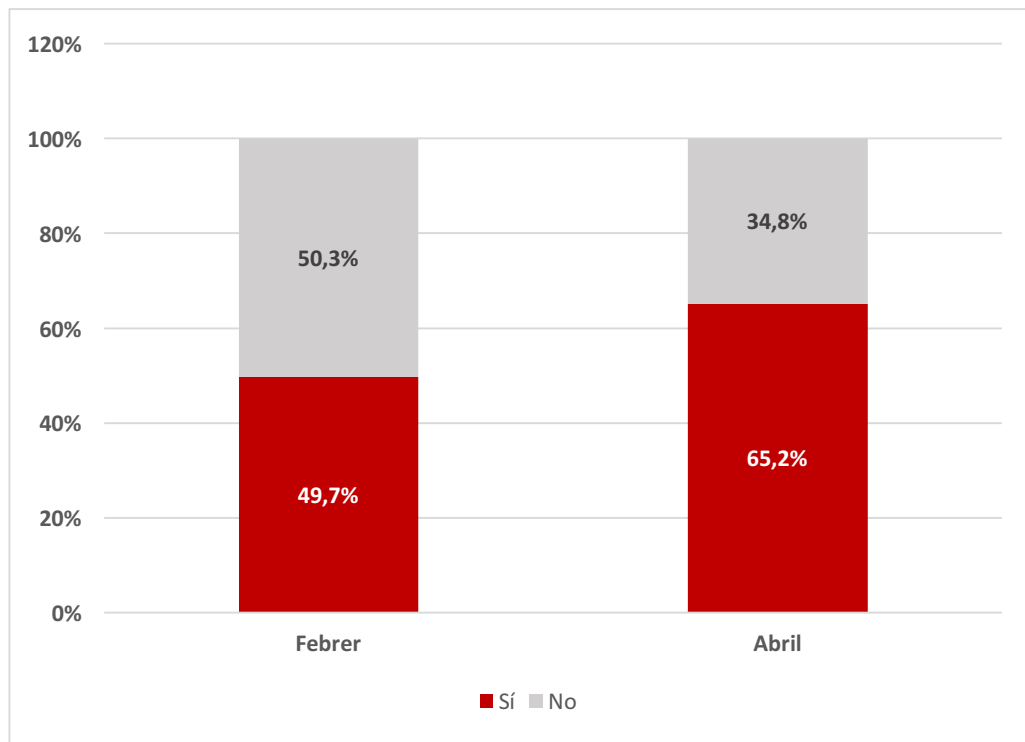
S'observa, per tant, més dependència preocupant dels ingressos obtinguts mitjançant ajudes públiques en les famílies ateses per Càritas a Catalunya.

El 65,2 % de les llars es troben en situació de pobresa severa, segons el llindar de Catalunya

La crisi actual ha provocat un augment de les llars en situació de pobresa severa (per sota dels 457 euros mensuals per a una persona i dels 960,80 per a dos adults i dos menors, segons el llindar autonòmic de Catalunya). Aquest increment de 15,5 punts percentuals suposa que gairebé 2 de cada 3 famílies ateses per Càritas a Catalunya, concretament el 65,2 %, es troben per sota del llindar crític de la pobresa severa.⁵

⁵ Si es calcula segons el llindar estatal de pobresa severa (en comptes del llindar autonòmic), la proporció de llars en situació de pobresa severa ateses per les Càritas a Catalunya és del 56,1 %.

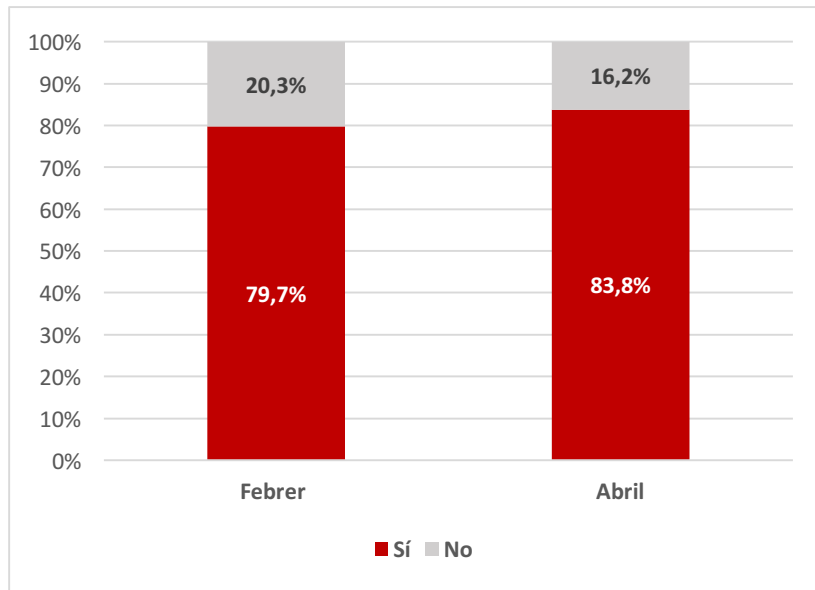
Gràfic 5. Evolució de les llars en situació de pobresa severa (lindar de Catalunya)

D'altra banda, també ha augmentat el nombre de llars que es troben en situació de pobresa relativa (per sota dels 915,10 euros mensuals per a una persona i dels 1.921,75 per a dos adults i dos menors, segons el lindar de Catalunya), cosa que suposa el 83,8 % de les famílies ateses per Càritas.⁶

⁶ Si es calcula segons el lindar estatal de pobresa relativa (en comptes del lindar autonòmic), la proporció de llars en situació de pobresa severa ateses per les Càritas a Catalunya és del 81 %.

Gràfic 6. Evolució de les llars en situació de pobresa relativa (l'indar de Catalunya)

La COVID-19 ens deixa unes llars més fràgils: més de la meitat no poden fer front a les despeses bàsiques

Aquest escenari i context socioeconòmic està abocant les famílies a dificultats greus de cara a la gestió econòmica de la llar. La majoria de llars (85,7 %) han patit algun tipus de dificultat per aconseguir una gestió familiar sanejada, i només el 14,3 % restant reconeix que no ha hagut d'afrontar cap de les dificultats que es mostren en el gràfic següent.

Gràfic 7. Dificultats econòmiques provocades per la crisi de la COVID-19 (%)

Així, per exemple, la meitat de les llars han tingut dificultats per fer front a les despeses de la hipoteca o el lloguer (49 %), i el 45,6 % admet que no té prou diners per pagar les despeses de subministraments.

En el mateix sentit, el 36 % ha hagut de reduir les despeses d'alimentació i, com a conseqüència, no ha seguit una dieta adequada. S'ha arribat a l'extrem que un 18,8 % ha deixat de comprar els medicaments que necessita.

Com a conseqüència, una gran majoria de les llars s'han vist obligades a demanar ajuda econòmica o de qualsevol altre tipus, tant a institucions (61,7 %) i a l'Administració pública (42 %) com a familiars i amics (39,6 %). A més, moltes famílies han sol·licitat ajuda a més d'una font.

Les llars compostes per persones de nacionalitat estrangera pateixen més l'impacte de la crisi

Taula 5. Dificultats econòmiques per nacionalitat de la llar

Situació arran de la COVID-19	Nacional	Estrangera
No disposar de prou diners per pagar les despeses d'habitatge o l'allotjament	37,2 %	55,0 %
No disposar de prou diners per pagar les despeses de subministrament	36,1 %	50,6 %
Patir alguna mena d'amenaça d'expulsió de l'habitatge (immediata o no)	7,0 %	12,9 %
Veure's amb l'obligació de mudar-se a un habitatge més barat (o plantejar-ho com una possibilitat futura)	8,1 %	16,4 %
No alimentar-se adequadament	27,4 %	40,4 %
Deixar de comprar medicaments necessaris perquè no es poden pagar	11,9 %	22,1 %
Demandar ajuda a una institució	53,7 %	66,5 %
Demandar ajuda a una administració pública	37,9 %	44,9 %
Demandar ajuda econòmica a familiars o amics	37,5 %	41,5 %
Utilitzar la targeta de crèdit o demandar micropréstecs tot i no tenir diners al compte	6,0 %	5,0 %
Cap	23,5 %	11,1 %

Pràcticament en tots els supòsits plantejats en l'enquesta sobre les dificultats econòmiques derivades de la crisi de la COVID-19, les dificultats per a les llars de nacionalitat estrangera són majors. En alguns casos, la incidència és gairebé doblement intensa. És el cas, per exemple, de l'obligació de canviar d'habitatge o de la renúncia a comprar medicaments necessaris.

Una dada rellevant és la situació legal dels sustentadors principals, ja que és determinant per a la percepció de les ajudes existents i de les que s'han posat en marxa arran de la crisi de la COVID-19. Les llars ateses per Càritas Catalunya en què el sustentador principal es troba en situació irregular assoleixen el 27,1 %. Això suposa un gran nombre de famílies que no podran percebre les ajudes de les administracions públiques.

3. Situació de l'habitatge

Augmenta el risc de desnonament: la meitat de les llars no poden pagar la hipoteca o el lloguer

El 77,8 % de les llars viuen en règim de lloguer, mentre que el 9,5 % ho fa en un habitatge de la seva propietat (tot i que un terç té una hipoteca pendent). Això és un indicador de la fragilitat de les llars ateses per Càritas Catalunya, ja que, segons l'Institut Nacional d'Estadística, l'I de gener del 2019, per al conjunt del país, el lloguer suposa poc més del 17 % del total de les llars. Pel que fa al conjunt de les famílies ateses per Càritas al territori espanyol, hi ha gairebé 12 punts de diferència (66 % de llars de lloguer).

Taula 6. Situació residencial de les llars

Situació de l'habitatge	Percentatge de llars
Casa de lloguer	57,7 %
Habitació llogada en un pis compartit	20,1 %
Casa de propietat (ja pagada)	6,2 %
Ocupada	3,7 %
Casa de propietat (hipotecada)	3,3 %
Casa cedida per amics/familiars	3,2 %
Altres situacions	2,8 %
Casa cedida per una ONG	2,5 %
Casa cedida per l'Administració	0,9 %

Un altre 6,7 % de les llars resideixen en una casa cedida, mentre que el 6,5 % restant té altres situacions residencials.

En qualsevol cas, les diferències entre llars nacionals i estrangeres són significatives. L'habitatge de propietat (i hipotecat) és testimonial a les llars compostes per persones estrangeres (no arriba al 4 %), mentre que abasta 1 de cada 4 llars nacionals.

Taula 7. Situació residencial de les llars per nacionalitat

Situació de l'habitatge	Llars nacionals	Llars estrangeres
Casa de propietat (ja pagada)	17,6 %	1,8 %
Casa de propietat (hipotecada)	6,9 %	2,0 %
Casa de lloguer	59,2 %	58,7 %
Habitació llogada en un pis compartit	7,6 %	26,0 %
Casa cedida per amics/familiars	2,8 %	3,5 %
Casa cedida per una ONG	1,7 %	3,0 %
Casa cedida per l'Administració	0,7 %	1,0 %
Ocupada	3,5 %	4,0 %

Tot i que el percentatge de la casa de lloguer és molt similar, les llars estrangeres que resideixen en una habitació llogada en un pis compartit gairebé quadrupliquen les nacionals.

També hi ha diferències significatives en la situació residencial en funció de la densitat del municipi on hi ha la llar. Per exemple, les habitacions llogades en un pis compartit suposen 1 de 4 llars a les ciutats de més densitat, mentre que suposen només el 8 % en el medi rural.

Taula 8. Situació residencial de les llars per hàbitat de residència

Situació de l'habitatge	Menys de 10.000	10.000 -100.000	Més de 100.000
Casa de propietat (ja pagada)	3,6 %	8,1 %	6,1 %
Casa de propietat (hipotecada)	5,4 %	3 %	3,2 %
Casa de lloguer	75,9 %	63,7 %	53,4 %
Habitació llogada en un pis compartit	8 %	15,2 %	25,9 %
Casa cedida per amics/familiars	2,7 %	3,7 %	3,2 %
Casa cedida per una ONG	1,8 %	1,5 %	3,4 %
Casa cedida per l'Administració	0,9 %	0,4 %	1,2 %
Ocupada	1,8 %	4,4 %	3,6 %

En aquest context residencial, i tal com ja anticipàvem en l'epígraf anterior, la crisi de la COVID-19 ha provocat que un 49 % de les llars no puguin fer front a les despeses de la hipoteca o el lloguer. És a dir, un gran nombre de persones ateses per Càritas a Catalunya es troben a les portes d'una crisi d'emergència residencial.

Taula 9. Dificultats econòmiques provocades per la crisi de la COVID-19 (%)

	Percentatge de respostes
No disposar de prou diners per pagar les despeses d'habitatge o d'allotjament (hipoteca, lloguer)	49 %
No disposar de prou diners per pagar les despeses de subministraments (factures de llum, aigua, gas, Internet)	45,6 %
Veure's amb l'obligació de mudar-se a un habitatge més barat (o plantejar-ho com a possibilitat futura)	13,8 %
Patir alguna mena d'amenaça d'expulsió de l'habitatge (immediata o no)	11 %

De fet, el 13,8 % de les llars s'han vist obligades (o s'ho plantegen com a opció futura) a mudar-se a un habitatge més barat. Una realitat menys freqüent, però que pateix un elevat 11 % de les llars, és l'amenaça d'expulsió de l'habitatge. Això passa en un context d'augment generalitzat dels preus de lloguer, cosa que pot dificultar en gran manera buscar un habitatge adequat.

La nota positiva la trobem en el comportament solidari de molts dels arrendadors; així, el 36,2 % de les famílies han pogut ajornar algun pagament, i el 3,8 % ha aconseguit negociar la reducció del preu del lloguer amb èxit. Tanmateix, aquests aspectes positius queden tapats pels intents d'abús de poder per part dels arrendadors, que han experimentat el 8,4 % de les famílies.

Taula 10. Situacions viscudes en llars en règim de lloguer

Situació amb el propietari	Percentatge de respostes
L'arrendador m'ha ajornat algun pagament que no he pogut assumir	36,2 %
He negociat una reducció del preu del lloguer amb èxit	3,8 %
Intent d'abús de poder (augment del preu del lloguer, abusos legals, etc.)	8,4 %

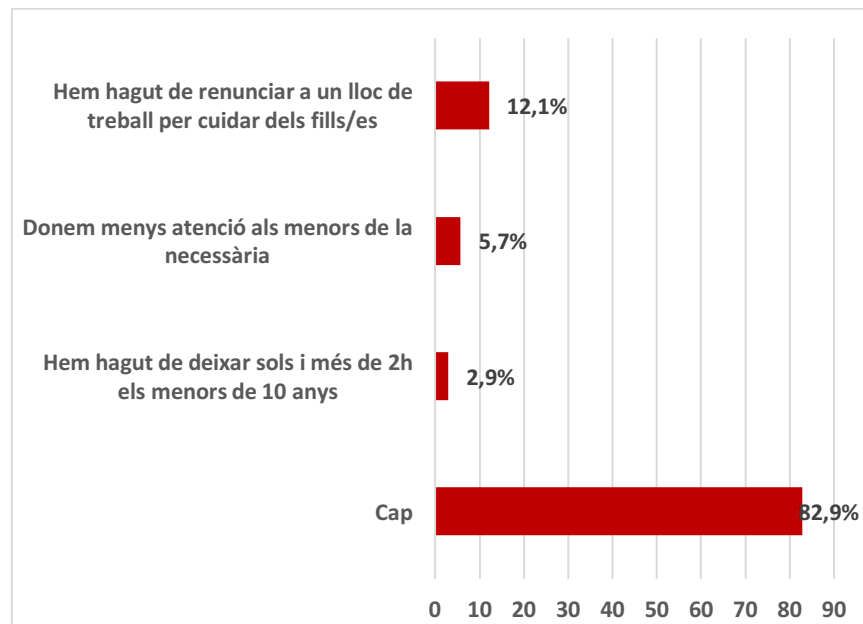
Els abusos legals s'han perpetrat amb més freqüència a les ciutats de més de 100.000 habitants (11,2 %), enfront dels pobles més petits (5,1 %).

4. Convivència i cures

La conciliació laboral i familiar es fa difícil: nombroses famílies no poden compatibilitzar la feina amb l'atenció dels menors a la llar

La crisi de la COVID-19 i les mesures de confinament han trastocat la convivència habitual a les llars. La suspensió de les activitats escolars i extraescolars ha suposat una càrrega addicional a les famílies. El 12,1 % de les llars amb menors admeten haver hagut de renunciar a una ocupació o lloc de feina per fer-se càrrec dels infants.

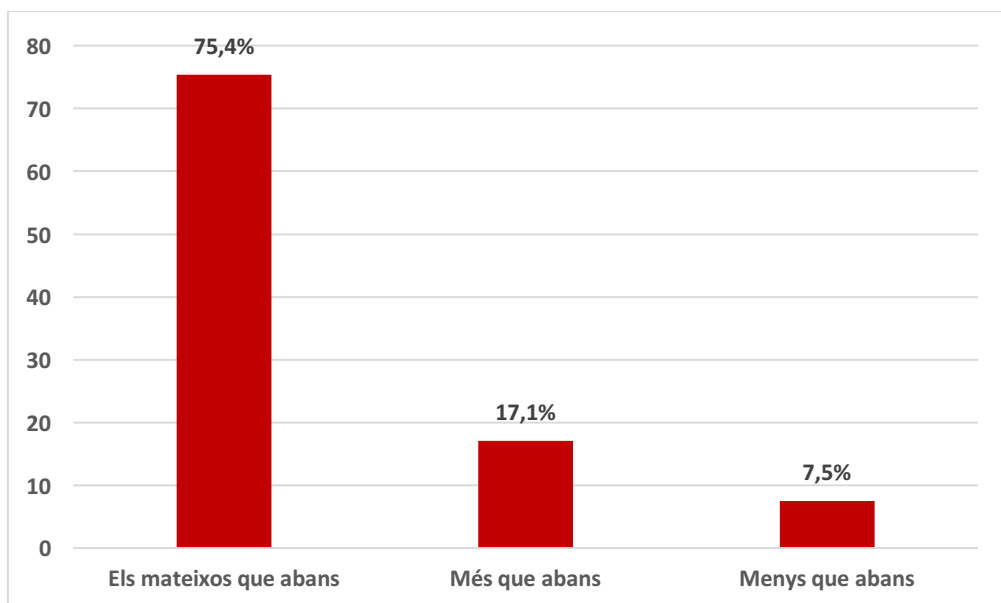
Gràfic 8. Cura de menors arran de la crisi de la COVID-19 (%)

Tot i això, el 5,7 % dels progenitors de les famílies acompanyades per Càritas consideren que no estan prestant l'atenció necessària als seus fills. En el mateix sentit, gairebé un 3 % ha hagut de deixar els menors sols durant llargs períodes de temps.

D'altra banda, el confinament posa a prova la convivència. Un 17,1 % de les famílies han constatat que els conflictes a la llar han augmentat arran d'aquesta situació.

Gràfic 9. Conflictes a la llar durant la crisi de la COVID-19 (%)

5. Educació i bretxa digital

En el 29 % de les llars, el rendiment escolar disminueix

El 29,3 % de les llars afirma que el rendiment escolar dels seus menors està disminuint, ja que no poden seguir el ritme que marca el centre d'ensenyament.

Taula 11. Rendiment escolar: seguiment del ritme marcat per l'escola

Rendiment escolar	Percentatge de casos
Igual que la majoria de companys	66,8 %
Pitjor que la majoria de companys (per dificultats personals)	16,9 %
Pitjor que la majoria de companys (perquè no té dispositius electrònics ni/o connexió a Internet)	12,4 %
Millor que la majoria de companys	3,9 %

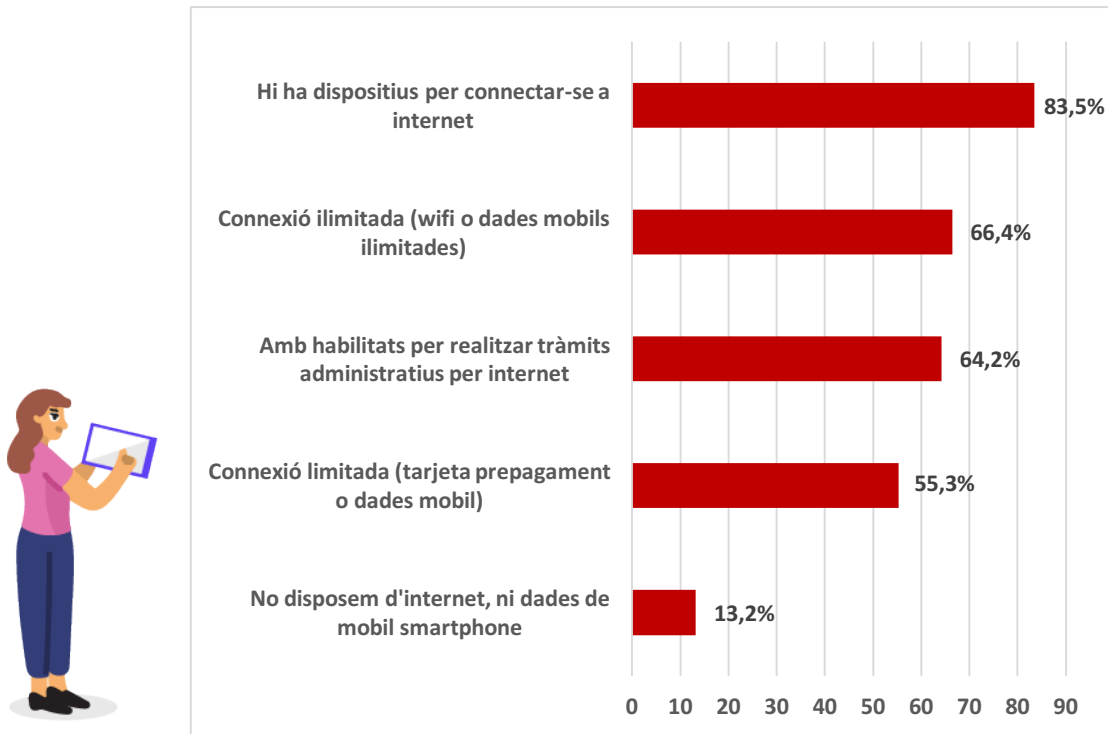
La suspensió de les classes presencials s'ha substituït per docència virtual o teledocència. En aquest context, el 12,4 % de les llars assenyalen que els menors no disposen de dispositius electrònics ni/o connexió a Internet. També cal tenir en compte l'exigència de tenir un dispositiu per a cada menor, cosa que no és possible a moltes llars.

Així mateix, l'excepcionalitat en la convivència i la preocupació familiar provocada per la situació laboral i econòmica formen un conjunt desfavorable per a l'aprenentatge. Així, el fet que aquests infants s'estiguin quedant enrere en l'àmbit escolar significarà, en molts casos, perpetuar la seva situació de pobresa i exclusió.

La bretxa digital persisteix: el 13,2 % de les llars no tenen connexió a Internet, i el 35,8 % no té les habilitats necessàries per fer tràmits administratius en línia

La gran majoria de llars (el 83,5 %) tenen dispositius per connectar-se a Internet (smartphone, tauleta tàctil, ordinador personal). La majoria també disposa de connexió a Internet. Tanmateix, aquesta dada no ha d'amagar que encara hi ha moltes persones que viuen en llars ateses per Càritas a Catalunya que no tenen connexió a la xarxa.

Gràfic 10. Disposició de connexió, dispositius i capacitat a les llars (%)

No obstant això, persisteix la bretxa digital tant en la disponibilitat de dispositius o connexió (el 13,2 % de les llars ho manifesten) com en l'aspecte formatiu o d'alfabetització digital. En aquest últim sentit, el 35,8 % de les llars admeten que no tenen les habilitats o les capacitats necessàries per fer tràmits administratius en línia. Aquesta bretxa digital ha estat determinant en el context de l'estat d'alarma, però, a la vegada, si persisteix, anuncia dificultats greus per assolir la integració en una societat que camina a marxes forçades cap a la digitalització de molts dels processos educatius, laborals i administratius.

La bretxa digital és més profunda en les llars ubicades en municipis de menys densitat. La primera dada que crida l'atenció és que 1 de cada 4 llars ubicades en municipis de menys de 10.000 habitants no disposa d'accés a Internet. Tanmateix, a mesura que augmenta la densitat del municipi de residència, n'augmenta la disponibilitat.

Taula 12. Bretxa digital per hàbitat de residència

	Menys de 10.000 habitants	Entre 10.000 i 100.000 habitants	Més de 100.000 habitants
Tenen dispositiu per connectar-se a Internet	71,7 %	76,2 %	89,2 %
Tenen habilitats o capacitats per fer tràmits administratius en línia	54 %	65,2 %	65,9 %
No tenen Internet, ni dades de mòbil tipus smartphone	24,8 %	13,9 %	10,5 %

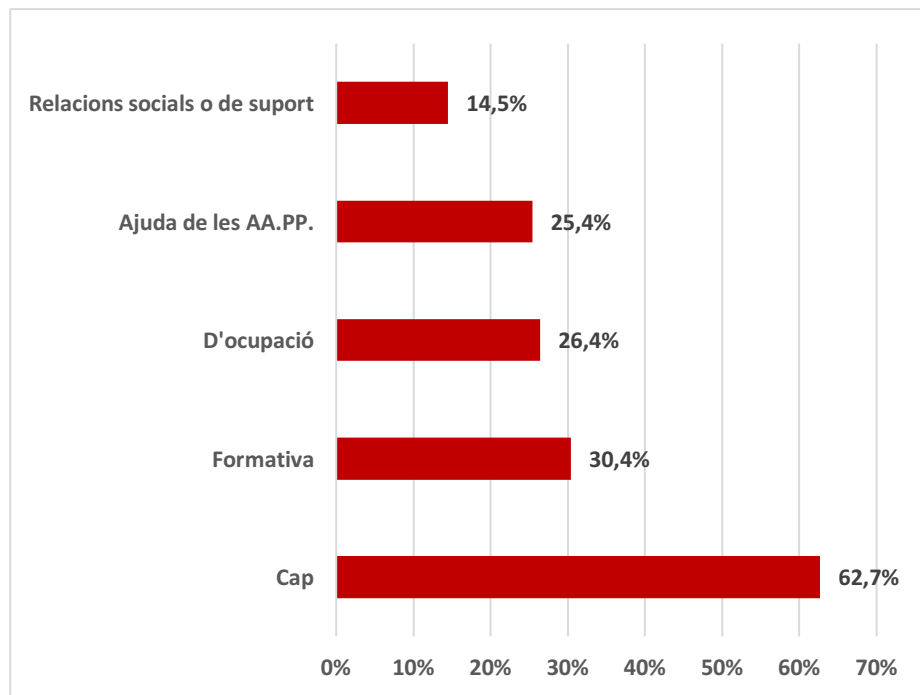
D'altra banda, mentre gairebé 9 de cada 10 llars ubicades en municipis de més de 100.000 habitants disposen d'un dispositiu per connectar-se a Internet, en els municipis més petits gairebé un 30 % no té aparells d'accés a la xarxa.

Pel que fa a les habilitats o les capacitats per fer tràmits administratius en línia, les diferències per hàbitat de residència també són significatives. Així, 2 de cada 3 llars de l'àmbit urbà afirmen que tenen aquestes capacitats. No obstant això, aquest percentatge és del 54 % pel que fa als que resideixen al medi rural. En definitiva, gairebé la meitat de les llars ubicades en municipis de menys densitat afirmen que no tenen les habilitats ni les capacitats per fer gestions telemàtiques.

La generalització de la tramitació digital exclou moltes llars de la sol·licitud d'ajudes, la recerca de feina o la formació

De fet, 3 de cada 10 llars ja han perdut, durant el període comprès entre març i maig, oportunitats de formació, i més d'una quarta part ha perdut oportunitats de feina o no ha pogut accedir a determinades ajudes de l'Administració com a conseqüència de la bretxa digital.

Gràfic 11. Oportunitats perdudes per la bretxa digital (%)

6. Xarxes de suport i solidaritat

La crisi de la COVID-19 deteriora la ja dèbil xarxa de suport de les llars

La crisi de la COVID-19 afecta gran part de l'activitat econòmica i, com hem vist, està afectant molt intensament les famílies ateses per Càritas Catalunya. Aquesta circumstància està debilitant les possibilitats de suport entre les mateixes llars, de manera que, actualment, el 25,6 % de les llars admeten que no poden continuar ajudant familiars o amics tal com ho feien.

Taula 13. Disponibilitat de persones que poden ajudar en diversos supòsits

	Febrer 2020	Actualitat	Variació
	Sí	Sí	
Et poden ajudar a aconseguir una feina	28,5 %	22,5 %	-6,0 p.p.
Ocasionalment et poden deixar diners per a algun imprevist (fins a 300 euros)	32,8 %	28,8 %	-4,0 p.p.
Et poden assessorar a l'hora de fer gestions o papers	38,5 %	28,8 %	-9,7 p.p.
Et poden oferir suport emocional quan no estàs bé	65,2 %	65,0 %	-0,2 p.p.
Ocasionalment et poden cuidar si estàs malalt/a o et poden ajudar amb els fills o majors dependents	52,4 %	51,5 %	-0,9 p.p.

En primer lloc, podem veure que, excepte en el suport emocional i en la cura, en les altres categories partíem, ja abans de la COVID-19, d'uns percentatges inferiors al 50 %. Això vol dir que més de la meitat de les famílies ateses per Càritas Catalunya no tenien al costat persones o xarxes que les ajudessin en cap dels supòsits de tall econòmic o administratiu.

L'impacte negatiu es concreta amb més força en l'àmbit econòmic i laboral. Es redueix el nombre de persones a qui es pot recórrer per a un préstec, per trobar feina o per fer gestions administratives. S'estreny, per tant, el cercle de persones que poden donar un cop de mà en aquests àmbits, si bé es manté millor l'ajuda pel que fa als àmbits de les cures i del suport emocional.

Si observem com s'han debilitat aquestes xarxes de manera diferencial segons el lloc d'origen de les persones que conformen la llar, veiem que les llars amb persones de nacionalitat estrangera són les que surten més malparades d'aquesta situació.

Taula 14. Xarxa de suport per nacionalitat

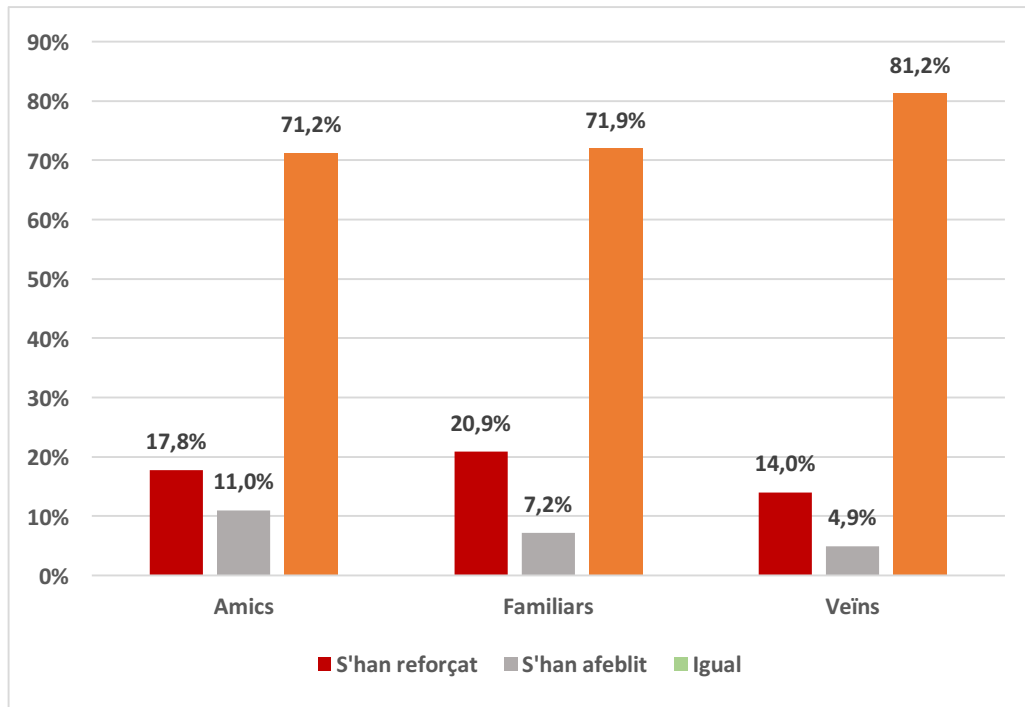
Xarxa de suport per nacionalitat			Espanyola	Estrangera
Alguna persona que et pogués/pugui assessorar a l'hora de fer gestions o papers ↓	Abans		39,2 %	37,9 %
	Ara		34,4 %	27,5 %
	Diferència		-4,8	-10,4
Alguna persona que et pogués/pugui ajudar a trobar feina	Abans		25,1 %	32 %
	Ara		22 %	23 %
	Diferència		-3,1	-9
Alguna persona que ocasionalment et pogués/pugui deixar diners	Abans		37,5 %	28,1 %
	Ara		35,1 %	22,6 %
	Diferència		-2,5	-5,5
Alguna persona que ocasionalment et pogués/pugui cuidar si estàs malalt/a o ajudar amb persones dependents o menors	Abans		57,4 %	47,4 %
	Ara		56 %	47 %
	Diferència		-1,4	-0,4
Alguna persona que et pogués/pugui oferir suport emocional	Abans		67,7 %	62,7 %
	Ara		68,4 %	61,7 %
	Diferència		+0,7	-1

Es reforcen els llaços familiars i comunitaris, tot i que aquests tenen cada cop menys capacitat per oferir suport

Aquesta situació excepcional ha modificat les nostres rutines de comportament, així com les nostres relacions socials. Malgrat que, tal com hem vist anteriorment, les xarxes de suport s'han debilitat, segurament pel desgast i el desfonament de les famílies, s'ha propiciat un enfortiment de les relacions. És a dir, aquesta crisi ha servit per enfortir relacions i les llars se senten més a prop de familiars, amics i veïns, però aquests han perdut la capacitat d'oferir ajuda. De fet, tot i que hi ha més dificultats per mantenir el contacte habitual, són més les llars que senten que els llaços amb els familiars s'han reforçat (20,9 %) que no pas les que els senten més dèbils (7,2 %).

L'enfortiment de les relacions de veïnatge és un dels elements que més caracteritzen aquesta crisi, ja que el confinament ha afavorit un contacte més intens. La sensació de més comunitat entre veïns gairebé triplica la de les llars que senten un deteriorament de les relacions (un 14 % enfront d'un 4,9 %).

Gràfic 12. Evolució de les relacions des de l'inici de la crisi

La solidaritat té més pes que l'egoisme

També s'estan tornant habituals les accions de solidaritat enfront de les accions més egoïstes, tal com manifesten les famílies enquestades. Per exemple, tal com anunciàvem en el bloc d'habitatge, convé recordar que el 36,2 % de les llars de lloguer havien rebut facilitats per part del propietari per ajornar algun pagament.

Taula 15. Situacions amb els caps o amb els proveïdors/clients (en cas de ser autònom)

Situació	Percentatge de casos
He rebut mostres de solidaritat (em mantenen el sou sense anar a treballar, hi ha clients que em paguen sense que els presti el servei, etc.)	6 %
El cap o el proveïdor ha intentat abusar de la situació	2,8 %
Cap de les dues situacions	91,2 %

Fins i tot, un 3,8 % assenyalava que havia negociat amb èxit una rebaixa del lloguer. Per contra, els abusos de poder relacionats amb l'habitatge s'han donat en un 8,4 % de les llars.

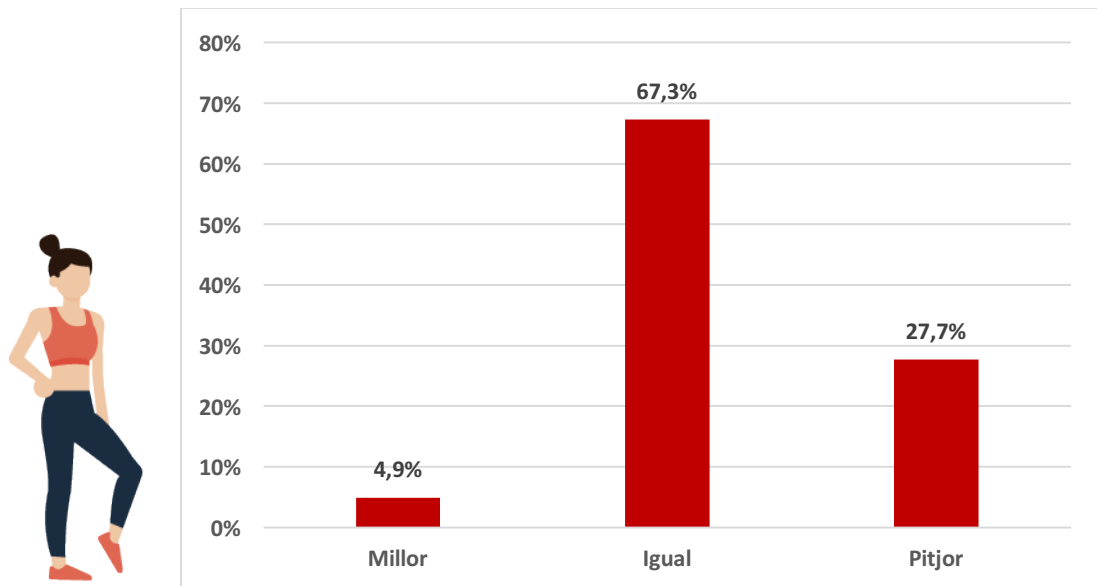
En l'àmbit laboral, la tendència es repeteix i les mostres de suport dupliquen els intents d'abús de la situació en benefici propi (un 6 % enfront d'un 3,1 %).

7. Estat de salut

La crisi i el confinament tenen un impacte negatiu en la salut, especialment en l'estat psicoemocional de les llars

En el període de crisi que hem viscut, l'estat físic general dels membres del 27,7 % de les llars ha empitjorat. Les mesures de confinament, que han limitat les activitats a l'aire lliure, poden ser la causa d'aquesta situació. En aquest sentit, convé recordar que el 18,8 % de les llars han deixat de comprar els medicaments que necessitaven perquè no els han pogut pagar.

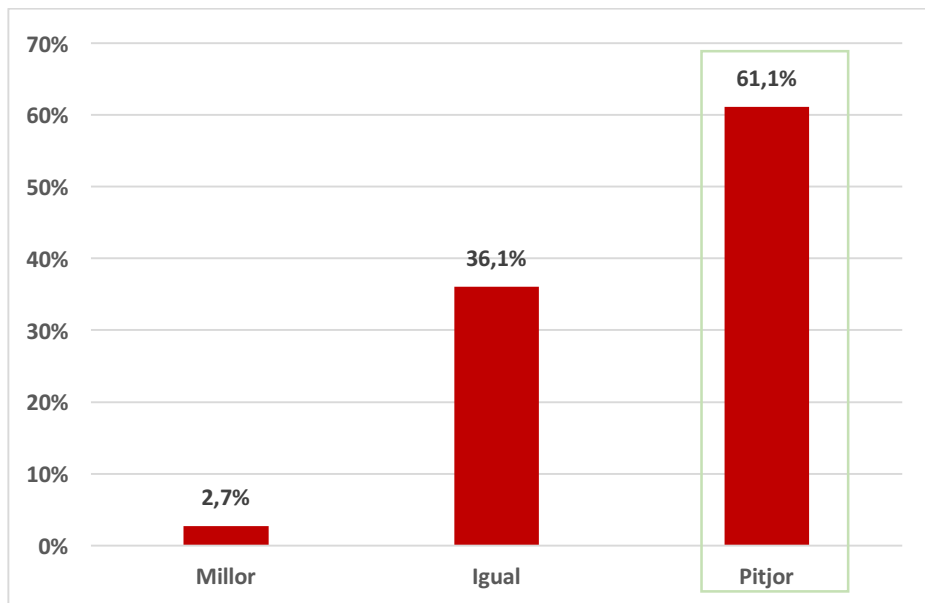
Gràfic 13. Evolució de l'estat físic dels membres de la llar durant la crisi

En el 61 % de les llars, la crisi de la COVID-19 ha provocat un increment de l'ansietat i/o dificultats per dormir

En qualsevol cas, en l'àmbit psicològic i emocional és on la crisi impacta amb més força. No és sorprenent havent vist les dades que hem analitzat anteriorment, que indiquen que la tensió i l'ansietat per les dificultats econòmiques, de convivència i d'incertesa davant del futur estan afectant un gran nombre de llars. De fet, el 61,1 % dels informants assenyalen que l'estat psicoemocional dels membres de la seva llar ha empitjorat en els dos últims mesos.

Gràfic 14. Evolució de l'estat emocional dels membres de la llar durant la crisi

Així, l'ansietat, l'estrès, les dificultats per dormir, etc., també dificulten la convivència i incrementen els conflictes en el si de la llar. Si la situació s'allarga, es preveu que la incidència d'aquests factors serà encara més gran, ja que la incertesa laboral i econòmica es relaciona amb el risc o la presència de depressió, ansietat i esgotament emocional, així com una baixa satisfacció general amb la vida. De fet, la incertesa laboral es considera un problema de primer ordre per a la salut mental dels treballadors, perquè genera efectes devastadors en tota mena de perfils professionals i contextos econòmics.

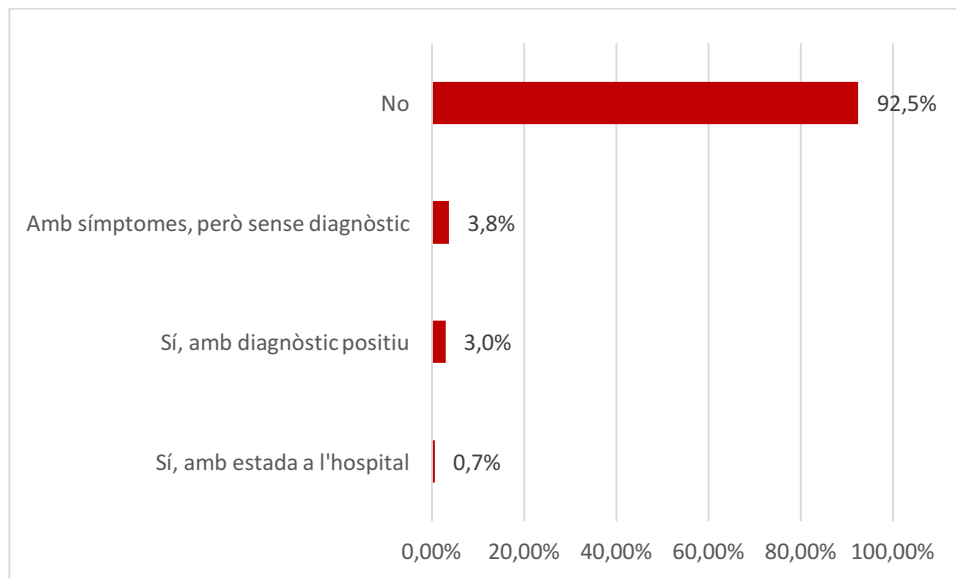
Un aspecte rellevant pel que fa a l'estat psicoemocional de les llars és el lloc de residència. En els nuclis de població més petits, l'estat emocional s'ha mantingut més estable que en les ciutats més grans.

Taula 16. Estat emocional per hàbitat de residència

Evolució de l'estat emocional	Menys de 10.000 habitants	Entre 10.000 i 100.000 habitants	Més de 100.000 habitants
Millor	1,8 %	3,3 %	2,8 %
Igual	48,7 %	39,2 %	32 %
Pitjor	49,6 %	57,1 %	65,2 %

Veiem que l'impacte sobre la salut causat per la COVID-19 ha sigut significatiu. El 7,5 % de les llars han tingut algun membre malalt de coronavirus, si bé el 3,7 % ha rebut un diagnòstic positiu. De fet, el 0,7 % ha estat ingressat a l'hospital.

Gràfic 15. Hi ha hagut algun malalt de COVID-19 a casa seva?

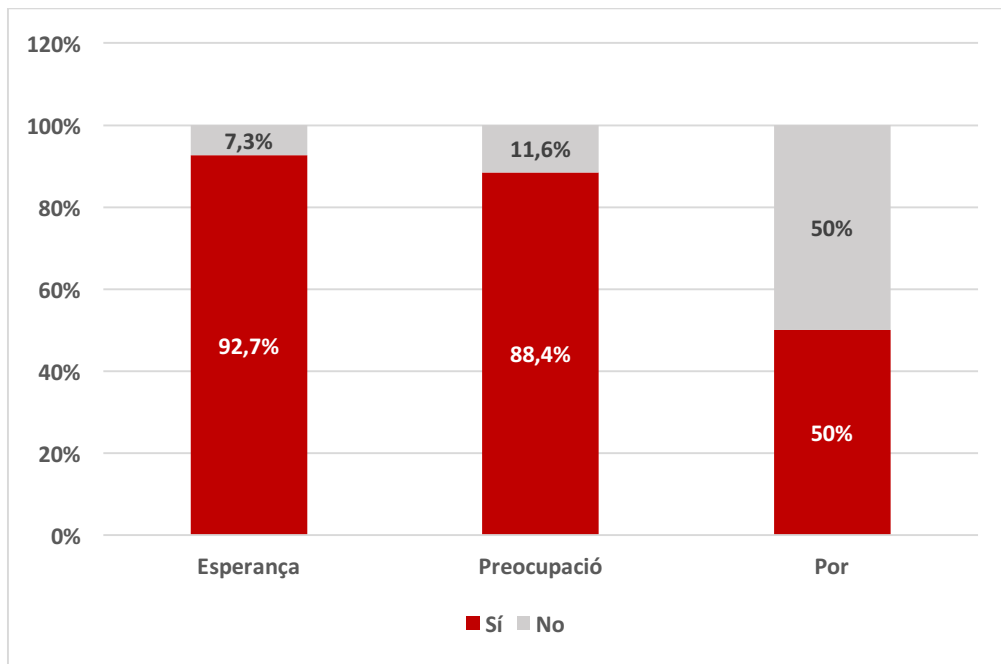
En concordança amb el que ha passat a escala estatal en l'àmbit sanitari, en què Catalunya ha sigut un dels territoris més afectats, el percentatge de llars amb algun membre malalt de COVID-19 és més elevat que en les llars del conjunt d'Espanya (un 7,5 % enfront d'un 5,5 %, respectivament).

8. Expectatives de futur

Preocupació i esperança, una sensació agredolça compartida per la majoria de llars

La situació es viu, lògicament, amb preocupació per part de la gran majoria de la població que acompanya Càritas Catalunya (88,4 %). No obstant això, aquesta emoció conviu amb una sensació d'esperança encara més gran (92,7 %).

Gràfic 16. Sensació que experimenta en aquests moments

La meitat de les persones afirmen que tenen por davant de la situació provocada per la COVID-19

En qualsevol cas, el 50 % de les persones acompanyades per Càritas porten la preocupació fins a l'extrem de tenir por de la situació present i futura que genera aquesta crisi.

Tal com passava amb l'estat psicoemocional, residir en un municipi més gran accentua la inquietud envers el futur. Les persones que viuen en pobles mostren més esperança i menys preocupació que aquelles que viuen a les ciutats.

Taula 17. Sensació experimentada per hàbitat de residència

Percentatge de persones identificades amb:	Menys de 10.000 habitants	Entre 10.000 i 100.000 habitants	Més de 100.000 habitants
Esperança	93,7 %	93,7 %	91,9 %
Preocupació	82,1 %	85,3 %	91,1 %
Por	37,5 %	46,9 %	54,3 %

No obstant això, la gran diferència s'observa en la por davant del futur. El 54,3 %, enfront del 37,5 %, apunta que és més difícil entreveure un futur millor quan es viu a una ciutat.

9. Càritas durant la crisi de la COVID-19

Les Càritas adapten la seva acció per donar resposta a l'augment les demandes de cobertura de necessitats bàsiques

Les deu Càritas diocesanes amb seu a Catalunya són Càritas Diocesana de Barcelona, Càritas Diocesana de Girona, Càritas Diocesana de Lleida, Càritas Diocesana de Sant Feliu de Llobregat, Càritas Diocesana de Solsona, Càritas Diocesana de Tarragona, Càritas Diocesana de Terrassa, Càritas Diocesana de Tortosa, Càritas Diocesana d'Urgell i Càritas Diocesana de Vic. Totes han adaptat la seva acció durant la crisi de la COVID-19 per poder continuar atenent les persones que ho necessitaven durant el confinament.

Per fer-ho, es va adaptar el 58 % dels projectes per fer l'acció de manera telemàtica, amb un seguiment no presencial, mentre que el 37 % dels projectes es van haver de suspendre temporalment. Així, el 63 % dels projectes van poder continuar en marxa, gràcies a l'esforç del personal contractat i del voluntariat. Cal destacar, especialment, l'arribada de 625 nous voluntaris durant la COVID-19.

Durant els primers moments de la crisi de la COVID-19, el nombre de peticions d'ajuda rebudes per les Càritas diocesanes amb seu a Catalunya s'ha més que duplicat, arribant a triplicar-se en algunes Càritas.

L'augment de les situacions de necessitat que ha provocat aquesta crisi s'ha traduït en un increment important del 63% en les persones ateses, i un augment de les ajudes econòmiques per cobrir necessitats bàsiques de les persones, que s'han duplicat. Aquestes ajudes s'han centrat en un primer moment en alimentació o habitatge, i s'hi ha afegit, menys intensament però considerablement, la sol·licitud de connexió i dispositius electrònics per poder seguir el ritme escolar, l'ajuda per la realització de tràmits en línia i el suport afectiu davant de situacions de solitud i incertesa. En un segon moment les accions també han anat encaminades a altres àmbits com la formació, l'acompanyament psicoemocional i altres projectes més enllà de la cobertura de necessitats bàsiques.

1 de cada 3 persones acudeix a Càritas per primera vegada o després d'un temps llarg de no haver estat acompanyada

Pel que fa al perfil de les persones que han acudit a Càritas, en la majoria de casos no s'aprecien característiques sociodemogràfiques específiques gaire diferents de les de les persones que ja hi acudien anteriorment, si bé destaca que 1 de cada 3 persones (36%) que ha acudit a Càritas durant la COVID-19 és nova o feia més d'un any que no hi anava per demanar ajuda. Concretament, destaquen les casuístiques següents:

- Persones amb feines precàries i que viuen al dia (hostaleria, treballadores de la llar, etc.), per a qui la no contractació en temporada alta, l'acomiadament o un ERTO la retribució del qual no es fa efectiva suposen la necessitat de suport extern per a la supervivència diària.
- Persones amb una feina informal o en l'economia submergida (treballadores de la llar, venedors ambulants, prostitutes...), moltes de les quals estan en situació administrativa irregular. Per a aquest grup, la paralització de l'economia suposa l'absència total d'ingressos i la màxima desprotecció, ja que per la naturalesa de la seva activitat no tenen accés a les ajudes que els pot oferir l'estat del benestar.
- Famílies monoparentals: majoritàriament, dones que, en realitat, no han tingut la possibilitat de triar entre acudir al lloc de feina, i, per tant, mantenir-lo, o quedar-se a càrrec dels fills i filles sense escola ni possibilitat de cuidadors.
- Persones sense connexió o habilitats digitals que han quedat apartades d'aquest nou món i allunyades de processos formatius, laborals i d'oportunitats d'ajuda amb l'Administració pública.

La crisi de la covid-19 ha estat també una oportunitat d'aprenentatges individuals, comunitaris i com a entitats d'acció social. En aquest sentit, destaquem la importància de poder convertir en permanents algunes de les mesures puntuals que s'han donat els darrers mesos i que feia molt de temps que les entitats socials reclamaven, tant pel que fa a coordinació amb les administracions públiques (com l'activació de recursos per a persones sense llar, les ajudes econòmiques via tarjeta, etc.) com per accions de les pròpies administracions (empadronament de persones sense llar en alguns municipis, etc.), i participació en les xarxes informals veïnals i ciutadanes. La crisi de la Covid-19 ens ha obert vies de treball coordinat i conjunt que s'han demostrat com a satisfactòries i que caldria continuar un cop superada aquesta crisi sanitària.

10. Els riscos i els reptes que planteja la crisi de la COVID-19

Finalment, després d'analitzar el primer impacte que la crisi de la COVID-19 està tenint en les famílies que acudeixen a les Càritas diocesanes amb seu a Catalunya, així com els canvis en l'acció de Càritas, també és important enumerar alguns dels riscos que ha marcat la situació actual de crisi i els reptes a què ens enfrontem com a societat:⁷

- **L'augment de la desigualtat i de l'exclusió social necessitarà d'una aposta decidida per polítiques públiques en habitatge i garantia d'ingressos, i més visibilització del pilar de les cures:**

A més d'1,5 milions de persones en situació d'exclusió social, el VIII Informe sobre exclusió i desenvolupament social a Catalunya remarcava la xifra d'1 milió de persones en situació de vulnerabilitat davant la nova crisi, ja que no tenen recursos de resistència davant d'una possible emergència social. Es tracta de llars que vivien al dia i que es trobaven en una situació d'integració social precària (societat "insegura"), llars que treballaven en l'economia informal, amb contractes d'alta temporalitat o de parcialitat involuntària. Aquest grup de llars elevarà les xifres d'exclusió social com a conseqüència del col·lapse laboral i s'afegirà a les llars que ja es trobaven en aquesta situació d'exclusió abans de la crisi i a les quals la pandèmia està colpejant amb més intensitat.

La crisi de la COVID-19 ha posat de manifest, de nou, la importància de disposar d'una llar digna com a espai de seguretat de les persones i les seves famílies, com a lloc on poder desenvolupar amb normalitat el projecte personal i familiar i on construir la pròpia identitat. Per aquest motiu, cal impulsar polítiques públiques d'habitatge encaminades a facilitar l'accés i el manteniment d'un habitatge assequible per a tothom. És la gran assignatura pendent que ens cal afrontar.

Així mateix, el context actual de caiguda dramàtica dels ingressos de moltes llars i un govern favorable han coadjuvat per a l'activació de l'ingrés mínim vital (IMV) a Espanya, que pretén ser l'última xarxa de garantia d'ingressos per a les llars. És a dir, és una mesura que pretén mitigar la realitat de moltes famílies en situació de pobresa severa i desprotegides, i de moltes altres famílies que es veuran abocades a situacions de pobresa arran de la crisi de la COVID-19. A més de superar un conjunt de resistències de l'actualitat, l'avaluació d'aquesta mesura s'haurà de centrar, com a mínim, en tres aspectes: la seva capacitat de cobertura real sobre l'objectiu previst; la capacitat de la quantia, junt amb altres mesures disponibles, per satisfer les necessitats vitals, i la seva capacitat per articular-se amb l'assistència social autonòmica. En aquest sentit, convé destacar la gran importància que té un encaix correcte entre l'IMV i la renda garantia de ciutadania (RGC) catalana. Cal que aquesta última complementi la primera per assegurar una quantia

⁷ La majoria d'aquests reptes s'han obtingut de l'informe recent d'anàlisi i perspectives de la Fundació FOESSA, que en fa una enumeració més exhaustiva. En recomanem la lectura: Distància social i dret a la cura. Fundació Foessa, juny de 2020.

mínima no inferior a l'IRSC,⁸ i també cal que es canalitzi adequadament l'import que fins ara dedicava la RGC i que serà substituït per l'IMV per ampliar la cobertura a col·lectius que avui en dia estan exclosos (com les persones en situació administrativa irregular, els joves d'entre 18 i 22 anys o les persones sense llar no institucionalitzades); per crear un complement per habitatge que faciliti la possibilitat de poder viure en un habitatge digne sent beneficiari de la prestació i/o per garantir la complementarietat entre els sous baixos i el cobrament de la prestació, com a incentiu perquè les persones s'integrin en el mercat laboral i aconseguixin superar la situació de precarietat laboral en què es puguin trobar.

Finalment, cal que es visibilitzi el sector de les cures i es converteixi en un pilar del nostre estat del benestar. Un model articulat en què el sector públic, el privat i el comunitari s'entrellacin per promoure una responsabilitat compartida que prevalgui sobre un plantejament d'individualització. Ara mateix és més un desig que una realitat.

- **El mercat laboral haurà d'afrontar la reducció de la precarietat i l'augment de la inclusió:**

Un dels reptes principals que tenim al davant es relaciona amb la reducció de les condicions de precarietat del mercat laboral. La temporalitat, la parcialitat no desitjada i els salaris baixos són aspectes que impedeixen la incorporació al mercat laboral en condicions que permetin la construcció d'un projecte vital. Gran part dels esforços de les polítiques d'activació s'enfronten a les debilitats d'un mercat laboral que és contradictori amb aquestes polítiques. No sembla raonable únicament plantejar polítiques d'activació que no es veuen reflectides en llocs de treball dignes. Mentre la precarietat continuï segmentant el nostre mercat laboral, la seva capacitat de participació social serà cada cop menor, i n'atribuirà gran part de la responsabilitat de la inclusió a altres mecanismes d'una manera cada cop més descompensada.

En la mesura que el mercat laboral s'ha mostrat molt dèbil com a mecanisme d'inclusió, ha calgut potenciar mesures de garantia de rendes per a la supervivència de les persones. Una de les discussions que tenim al davant és com n'ha de ser l'articulació. En quina mesura la supervivència ha d'estar garantida com un dret, i com, simultàniament, es pot afavorir el dret a la inclusió articulant-ne l'un i l'altre, però sense establir condicionaments. Part de l'existència de l'ingrés mínim vital que s'ha aprovat fa poc es relaciona amb la precarietat laboral. El mercat laboral està transferint als drets socials algunes de les seves debilitats i obliga la col·lectivitat a pal·liar aquests dèficits.

- **La bretxa digital, encara vigent, és un indicador del camí que ens queda per recórrer en la igualtat d'oportunitats:**

La bretxa digital actual, que ha emergit amb més força durant la crisi de la COVID-19, ens mostra que estem passant un examen al qual no tots ens hem presentat amb igualtat d'oportunitats. És una bretxa

⁸ Indicador de renda de suficiència de Catalunya.

que es nodreix de la desigualtat en l'accessibilitat als recursos materials per satisfer-la i de la desigualtat cultural pel que fa a l'accés als coneixements que en permetin l'ús. Aquesta situació, per exemple, s'ha viscut entre àmplies capes de la població en el moment en què se suspèn l'assistència presencial en el conjunt del sistema educatiu. Malgrat l'esforç parcial i desigual del professorat i de les institucions educatives, no estàvem preparats per afrontar a distància les necessitats educatives dels sectors més vulnerables de la societat. Les pèrdues del ritme en la formació digital i no presencial coadjuvaran amb la precarietat laboral per augmentar el creixement de la TIP en els grups socials menys digitals.

La reducció de la bretxa digital s'ha manifestat com una necessitat evidenciada, i encara més durant la fase de confinament de la COVID-19. Reduir-la esdevé imprescindible per lluitar contra la pobresa i l'aïllament social, així com per reduir la distància social i d'oportunitats entre grups de població. No només és un resultat de la desigualtat, sinó també un motor d'aquesta.

Per fomentar la digitalització de la societat, cal tenir en compte alguns aspectes importants. D'una banda, no n'hi ha prou amb la inversió en infraestructures i dispositius: també cal contemplar la formació a determinats perfils poblacionals més aliens a la realitat digital. La creació de múltiples iniciatives en aquest sentit en reduirà l'efectivitat sense una estratègia que coordini tots aquests esforços. D'altra banda, si aquest procés no és homogeni, pot derivar en noves desigualtats territorials, depenent de la possibilitat i la qualitat en l'accés a Internet entre les diferents comarques. Per últim, convé recordar altres problemes que estan sorgint en relació amb la nostra digitalització més elevada (ludopatia, cyberbullying, exposició a pornografia...) i que caldrà afrontar no només des d'un punt de vista preventiu en els espais educatius, sinó en forma de programes especialitzats de tractament psicosocial.

- **L'impacte més gran de la crisi en les persones en situació administrativa irregular mostra més que mai la seva desprotecció i l'elevada vulnerabilitat:**

Tal com s'ha anat posant de manifest al llarg d'aquest informe, les persones en situació administrativa irregular estan patint greument les conseqüències de la pandèmia. Es tracta de persones que abans i durant el confinament han estat fent una sèrie de treballs essencials, molts cops des de l'economia submergida, i, per tant, sense una xarxa de protecció davant la caiguda dels ingressos. Se senten invisibles davant l'Administració, ja que les mesures d'urgència que s'han pres per intentar pal·liar els efectes negatius de l'aturada de l'activitat econòmica no han tingut en compte aquest col·lectiu, que es troba exclòs i totalment desprotegit. Per tant, cal que s'articulin mesures de suport al procés de regularització que facilitin el procés d'arrelament, així com mesures de protecció com l'accés a prestacions.

- **En aquesta nova etapa serà clau el paper de la comunitat com a element de cohesió social i de protecció entre les persones, així com un acompanyament integral que inclogui la dimensió psicoemocional:**

La situació actual de crisi també ha mostrat la cara més solidària de la nostra societat, que s'ha concretat en una comunitat local activa i atenta a les necessitats de les persones vulnerables més properes (a l'escala de veïns, a la família, a les xarxes d'amistat, etc.), i en una mobilització voluntària en aquest sentit. La construcció d'estructures comunitàries locals és clau per afavorir un espai de cohesió social i per establir teixits de relacions humanes que reforcin les relacions de protecció entre les persones. En aquest sentit, les entitats socials del tercer sector tenim un repte en la construcció d'aquests espais i en el foment de la participació tant de les persones destinatàries de l'acció com de les persones que pertanyen a la comunitat en la qual s'ubica aquesta acció.

Finalment, la crisi de la Covid-19 ha posat de manifest i ha tensionat la salut psicoemocional de les llars i de les persones que acompanyem des de Càritas. Cal que l'acompanyament que realitzem no perdi de vista aquesta integralitat que implica anar més enllà que una cobertura de necessitats materials, i tenir en compte els àmbits de salut física i psicoemocional, molt deteriorats durant aquests mesos de la crisi de la Covid-19.

Fitxa tècnica de la investigació

OBJECTE D'INVESTIGACIÓ: la investigació ha sigut dissenyada per conèixer l'impacte que la crisi de la COVID-19 ha tingut en les llars ateses per Càritas.

ÀMBIT: Catalunya.

UNIVERS: llars que hagin sigut acompanyades per Càritas i hagin rebut algun tipus de resposta durant l'últim any (de febrer de 2019 a febrer de 2020).

TIPUS DE MOSTREIG: estratificades per nacionalitat de l'informant, hàbitat de residència i programa de Càritas en què han estat ateses.

ABAST DE LA MOSTRA: n = 550 entrevistes.

ERROR DE MOSTREIG: +/- 4 per a un nivell de confiança del 95 %.

PROCEDIMENT D'OBTENCIÓ D'INFORMACIÓ: entrevistes telefòniques a llars mitjançant un qüestionari precodificat, amb una durada de 20 minuts, que inclouen gravació del consentiment per participar en l'estudi.

SELECCIÓ D'INFORMANTS PER A L'ENTREVISTA: població major de 18 anys, sustentadors principals o cònjuges.

DATA DE RECOLLIDA DE DADES: del 18 de maig al 2 de juny de 2020.

EQUIP DE TREBALL: el treball de camp ha anat a càrrec de la consultora Zies, en coordinació amb l'equip d'estudis de Càritas Espanyola i amb el grup de treball d'anàlisi social de Càritas Catalunya.